

Ξαφνικά, τα ξημερώματα 17 Ιουνίου 1913, ξέσπασε ο Β' Βαλκανικός πόλεμος. Οι Βούλγαροι έκαναν αιφνιδιαστική επίθεση εναντίον των Ελλήνων στη Νιγρίτα και εναντίον των Σέρβων στη Γευγελή, όπου το σημείο επαφής των ελληνοσερβικών δυνάμεων. Οι Έλληνες απάντησαν αιχμαλωτίζοντας τους 1500 άνδρες των βουλγαρικών νησίδων στο ελληνικό έδαφος κι αποκρούοντας τις βουλγαρικές επιθέσεις. Η αντεπίθεση ξεκίνησε στις 19 Ιουνίου, σ' ολόκληρο το μέτωπο της γραμμής Καλλινόβο - Κιλκίς - Λαχανά. Η σφοδρότητα της ελληνικής προέλασης ανάγκασε τους Βουλγάρους να υποχωρήσουν την ίδια μέρα ως έξι χλμ. μπροστά από το Κιλκίς και (20 Ιουνίου) να κλειστούν στα οχυρά της πόλης. Στις 21 Ιουνίου, ξέσπασε θυελλώδης η ελληνική επίθεση κατά των οχυρών. Τα πήραν. Ξημέρωνε 22 Ιουνίου, όταν έμπαιναν στην πόλη του Κιλκίς. Το απόγευμα της ίδιας μέρας, έμπαιναν και στον Λαχανά. Οι Βούλγαροι υποχωρούσαν, ενώ άγρια μάχη δινόταν και στο σερβικό μέτωπο. Στις 26 Ιουνίου, οι Σέρβοι νικούσαν στην Μπρεγαλνίτσα. Στις 27, στον πόλεμο κατά της Βουλγαρίας μπήκε και η Ρουμανία με πέντε σώματα στρατού και δύο μεραρχίες ιππικού. Περίμενε αυτή την ευκαιρία από την προηγούμενη δεκαετία. Οι Ρουμάνοι προχώρησαν προς τη Δοβρουτσά και προέλασαν ως 30 χλμ. από τη Σόφια, όπου τους βρήκε η υπογραφή της ανακωχής. Στις 29, η Τουρκία κήρυξε κι αυτή τον πόλεμο κατά της Βουλγαρίας. Στις 9 Ιουλίου, κυρίευσε την Αδριανούπολη και τις Σαράντα Εκκλησιές. Ο βασιλιάς Φερδινάνδος της Βουλγαρίας έμοιαζε σαν το ποντίκι στη φάκα. Όμως, τα δεινά του από την πρόκληση του πολέμου δεν είχαν ακόμη τελειώσει.

Τα στενά της Κρέσνας βρίσκονται ανάμεσα στα βουνά Μέλεσι και Όρβηλο. Είναι το κυριότερο πέρασμα από την Ανατολική Μακεδονία προς τη Δυτική Βουλγαρία. Οδηγούν στη βουλγαρική πόλη Τζουμαγιά. Ως το 1912, τα στενά της Κρέσνας κατέχονταν από τους Τούρκους. Οι Βούλγαροι τα πήραν σχεδόν δίχως μάχη. Ως τις 10 Ιουλίου 1913, ο ελληνικός στρατός είχε απελευθερώσει ολόκληρη την Ανατολική Μακεδονία και τη Δυτική Θράκη και ανάγκασε τους Βουλγάρους να υπερασπίσουν τα πριν από το 1912 σύνορά τους. Στις 12 Ιουλίου 1913, εκδηλώθηκε η ελληνική επίθεση στα στενά της Κρέσνας. Οι Βούλγαροι που ξεκίνησαν τον πόλεμο αποβλέποντας στη Θεσσαλονίκη ήταν τώρα υποχρεωμένοι να αμυνθούν μέσα στο έδαφός τους. Νικήθηκαν. Στις 13, οι Σέρβοι έπαιρναν το Βιδίνιο στις όχθες του Δούναβη. Στις 18, ο ελληνικός στρατός βρισκόταν μπροστά στην Τζουμαγιά. Από το αρχηγείο ήρθε η διαταγή «Παύσατε πυρ». Είχε συμφωνηθεί ανακωχή.

Νικητές και νικημένοι κάθισαν στο τραπέζι των συνομιλιών, στο Βουκουρέστι. Η Βουλγαρία ξανάρχισε τα δικά της: Εντάξει η Θεσσαλονίκη αλλά ήθελε την Καβάλα. Οι Έλληνες αρνήθηκαν κατηγορηματικά. Οι Βούλγαροι επέμεναν. Πείσθηκαν μόνον όταν οι Ρουμάνοι απείλησαν πως θα μπουν στη Σόφια. Και πάλι κερδισμένοι βγήκαν. Σύνορο ορίστηκε ο Νέστος. Η Δυτική Θράκη έμεινε στους Βουλγάρους. Θα γινόταν ελληνική ύστερα από επτά χρόνια. Η περιοχή της Δοβρουτσάς (νότια του Δούναβη, πριν από τις εκβολές του) περιήλθε στη Ρουμανία. Η Σερβία κράτησε ό,τι κέρδισε στα νότια - νοτιοανατολικά της και το Μαυροβούνιο περίπου διπλασίασε την έκτασή του. Οι τελικές υπογραφές στη συνθήκη

(«του Βουκουρεστίου», όπως ονομάστηκε), μπήκαν στις 28 Ιουλίου 1913. Ο Β' Βαλκανικός πόλεμος είχε τελειώσει. Ακριβώς ένα χρόνο αργότερα θα άρχιζε ο Α' Παγκόσμιος.

Στις 16 Σεπτεμβρίου 1913 στην Κωνσταντινούπολη, η Οθωμανική αυτοκρατορία υπέγραψε τη δική της συνθήκη με τη Βουλγαρία, από την οποία επανακτούσε τα εδάφη ως και την Αδριανούπολη με τις Σαράντα Εκκλησιές. Την 1η Νοεμβρίου στην Αθήνα, υπογραφόταν η ελληνοτουρκική συνθήκη, με την οποία αναγνωριζόταν ότι τα νησιά του Αιγαίου (εκτός από τα Δωδεκάνησα) ήταν ελληνικά. Την ίδια ελληνικότητα των νησιών αναγνώριζαν και οι μεγάλες δυνάμεις με διακοίνωσή τους (31 Ιανουαρίου 1913), με την οποία, όμως, καταχωρούσαν την Ίμβρο και την Τένεδο στην Οθωμανική αυτοκρατορία.

Η δημιουργία της Αλβανίας

Αν η Βουλγαρία αναγεννήθηκε το 1878 για να υπηρετήσει τα σχέδια του τσάρου της Ρωσίας μέσα από τον πανσλαβισμό, η Αλβανία δημιουργήθηκε μέσα από τους βαλκανικούς πολέμους του 1912 - 13, ως δυτικό ανάχωμα σ' αυτά. Εμπνευστές η Αυστρία και η Ιταλία που είδαν το νέο κράτος ως τη μόνη λύση για να εμποδίσουν τη Σερβία να βγει στην Αδριατική. Με όπλο τον εκβιασμό των μεγάλων δυνάμεων, οι Αλβανοί εισέπραξαν από το Μαυροβούνιο την περιοχή της Σκόδρας, από τη Σερβία όλα τα εδάφη που κυριεύσε ως το Δυρράχιο και από την Ελλάδα τη Βόρεια Ήπειρο. Σχηματίστηκε, έτσι, η Αλβανία.

Όλα ξεκίνησαν από εκείνο το χαρτί που είχαν συνυπογράψει Νεότουρκοι και Αλβανοί τον Αύγουστο του 1912, με το οποίο η Οθωμανική αυτοκρατορία παραχωρούσε προνόμια και ουσιαστικά αναγνώριζε την ύπαρξη της αλβανικής εθνότητας. Που, έτσι κι αλλιώς, υπήρχε. Τον Νοέμβριο, οι Τούρκοι είχαν εγκλωβιστεί από τους Έλληνες στα Γιάννενα κι από τους Μαυροβούνιους στη Σκόδρα. Κι ανάμεσα σ' αυτούς και στις λοιπές δυνάμεις της Τουρκίας μεσολαβούσαν ολόκληρη η Ήπειρος, η Μακεδονία και η Δυτική Θράκη, ενώ ο ελληνικός στόλος εμποδίζει την πρόσβαση από τη θάλασσα. Κι αφού απειλή καμιά δεν υπήρχε, οι Αλβανοί φύλαρχοι μαζεύτηκαν στον Αυλώνα και ανακήρυξαν την αυτονομία της Αλβανίας (28 Νοεμβρίου 1912). Αυστρία και Ιταλία άρπαξαν την ευκαιρία από τα μαλλιά. Το ζήτημα μπήκε στη συνδιάσκεψη του Λονδίνου, όπου συζητιόταν το θέμα των ευρωπαϊκών οθωμανικών εδαφών. Στις 20 Δεκεμβρίου και ενώ όλα τα άλλα ζητήματα εκκρεμούσαν, οι μεγάλες δυνάμεις αναγνώρισαν την αυτονομία της Αλβανίας. Από εκεί κι έπειτα, τα πράγματα πήραν τον δρόμο τους. Ο διεθνής στόλος των μεγάλων δυνάμεων εφάρμοσε

αποκλεισμό του Μαυροβούνιου (από 28 Μαρτίου 1913), που πήρε τη Σκόδρα στις 13 Απριλίου κι εξαναγκάστηκε να την παραδώσει σε διεθνές απόσπασμα στις 23 του ίδιου μήνα. Κι ενώ η κατάσταση με τις διεκδικήσεις της Βουλγαρίας όλο και περισσότερο οξυνόταν, η Αυστρία δήλωσε ορθά κοφτά στη Σερβία πως θα εισέβαλλε στο έδαφός της, αν οι δυνάμεις της δεν αποχωρούσαν από την παραλία της Αδριατικής. Η μισή Αλβανία είχε ήδη εξασφαλιστεί. Απέμεναν τα δύσκολα.

Στις 29 Ιουλίου 1913, ακριβώς την επομένη που υπογράφηκε η συνθήκη στο Βουκουρέστι, διεθνής επιτροπή ορίστηκε να χαράξει τα σύνορα της Αλβανίας. Ήταν φανερό πως, για να δημιουργηθεί το νέο κράτος, θα έπαιρναν εδάφη και από την Ελλάδα. Επιτροπές Ελλήνων Βορειοηπειρωτών άρχισαν να οργάνουν τις ευρωπαϊκές αυλές, ζητώντας δικαίωση. Δεν υπήρχε περίπτωση να βρουν. Οργάνωσαν έκτακτο ηπειρωτικό συνέδριο κι έβαλαν τις βάσεις του μελλοντικού τους αγώνα. Στις 17 Δεκεμβρίου 1913, ανακοινώθηκε η ρύθμιση των ελληνοαλβανικών συνόρων με το «πρωτόκολλο της Φλωρεντίας»: Ό,τι υπάρχει πάνω από το Καλπάκι, κατακυρώνόταν στην Αλβανία. Μαζί, και το νησάκι της Σασόνας που είχε δοθεί στην Ελλάδα από το 1864 ως εξάρτημα των Ιόνιων νησιών. Η Ελλάδα διαμαρτυρήθηκε με έντονη διακοίνωση (21 Φεβρουαρίου 1914). Εισέπραξε τον ωμό εκβιασμό: «Η αποδέχεστε αυτή τη διευθέτηση ή χάνετε τα νησιά του Αιγαίου». Η «λογική» περιλαμβανόταν στον ισχυρισμό ότι η Ελλάδα δεν μπορούσε «όλο να ζητά», καθώς μέσα σε λιγότερο από ένα χρόνο είχε υπερδιπλασιάσει την έκτασή της. Με το αίμα του στρατού της βέβαια αλλ' αυτό δε μετρούσε. Η έμμεση απειλή λεγόταν «αναθεώρηση της συνθήκης του Βουκουρεστίου», την οποία μεθόδευαν Βούλγαροι και Ρώσοι. Απλά, οι Γερμανοί χάρη στη φιλία του βασιλιά Κωνσταντίνου και οι Γάλλοι χάρη στη διπλωματία του Βενιζέλου είχαν παρεμβληθεί υπέρ της Ελλάδας! Ο Α΄ Παγκόσμιος πόλεμος, που ξέσπασε στη συνέχεια, ματαίωσε την ανατροπή.

Αγώνας για τη Βόρεια Ήπειρο

Η αποχώρηση των ελληνικών στρατευμάτων από τη Βόρεια Ήπειρο συνδυάστηκε με γενική εξέγερση των Βορειοηπειρωτών Ελλήνων. Η περιοχή ανακηρύχτηκε αυτόνομη κι ο ως τότε γενικός διοικητής Ηπείρου, Γεώργιος Χρηστάκης Ζωγράφος (1863 - 1920), σχημάτισε προσωρινή κυβέρνηση. Μέλη της τρεις μητροπολίτες και τρεις λαϊκοί. Στα γρήγορα, σχηματίστηκε βορειοηπειρωτικός στρατός κι αντιμετώπισε με επιτυχία τον αλβανικό, που έσπευσε να κυριεύσει τα εξεγερμένα μέρη. Η νικηφόρα έκβαση των μαχών επέτρεψε στους Βορειοηπειρώτες να διακηρύξουν την ανεξαρτησία τους αλλά οι μεγάλες δυνάμεις τα είχαν κανονίσει αλλιώς. Στις 17 Μαΐου 1914, υπογράφηκε το πρωτόκολλο της Κέρκυρας, με το

οποίο αναγνωριζόταν η ελληνικότητα της Βόρειας Ηπείρου στα πλαίσια του κράτους της Αλβανίας και παρέχονταν προνόμια στον ελληνικό πληθυσμό.

Δυο μήνες νωρίτερα (Μάρτιος 1914), είχε οριστεί βασιλιάς της Αλβανίας ο Αυστριακός πρίγκιπας Γουλιέλμος Βιδ. Οι Ιταλοί δεν τον ανέχτηκαν. Ένα πραξικόπημα που ξέσπασε τον Σεπτέμβριο κι ενώ ήδη είχε ξεκινήσει ο Α' Παγκόσμιος πόλεμος, τον ανάγκασε να παραιτηθεί. Αναρχία και αιματοκύλισμα τον διαδέχτηκαν. Οι μεγάλες δυνάμεις ζήτησαν από την Ελλάδα να καταλάβει το νεοσύστατο κράτος για να επιβάλει την τάξη (Οκτώβριος του 1914). Ταυτόχρονα, οι Ιταλοί έκαναν απόβαση και κυρίευσαν τον Αυλώνα. Όμως, οι Αυστριακοί, που προέλαυναν μέσα από τα εδάφη της Σερβίας, απώθησαν τους Ιταλούς στο ελληνικό έδαφος.

Η κατάσταση περιπλέχτηκε ακόμα περισσότερο, καθώς οι σύμμαχοι της Αντάντ θεώρησαν ότι θα εξασφάλιζαν τη σύμπραξη των Αλβανών, αν τους έδιναν ένα κράτος. Και μια που ήταν δύσκολο να ξαναστήσουν την Αλβανία στη σωστή περιοχή, τη χάραξαν πιο νότια στον χάρτη, μέσα στο ελληνικό έδαφος! Το κατασκεύασμα ονομάστηκε Αλβανική Δημοκρατία αλλά ούτε τους Αλβανούς εξυπηρετούσε, αφού ζούσαν πιο βόρεια, ούτε τους Έλληνες από τους οποίους αφαιρούσαν ολόκληρη την Ήπειρο. Η «Αλβανία» αυτή διαλύθηκε, ενώ οι Γάλλοι κυρίευσαν την Κορυτσά (έμειναν εκεί ως το 1920). Αργότερα, η περιοχή του Αυλώνα χαρίστηκε στην Ιταλία, στην οποία δόθηκε και η επικυριαρχία της Αλβανίας με αντάλλαγμα να μπει στον πόλεμο στο πλευρό της Αντάντ (26 Απριλίου 1915).

Οι περιπέτειες της Βόρειας Ηπείρου δεν επρόκειτο να τελειώσουν σύντομα.

(Ελεύθερος Τύπος, 10 - 18.6.2013) (τελευταία επεξεργασία, 18.6.2013)